

DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2024-49-26>

УДК 336.74:004.738.5:657

Кошіль Аделіна Ігорівна

студентка ОС «Магістр»,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5301-0427>**Мельянкova Людмила Василівна**

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та оподаткування,

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5836-9554>**Adelina Koshil, Ludmila Meliankova**

The National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine

**ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ:
СУЧАСНІ ПІДХОДИ ТА ВИКЛИКИ ОБЛІКУ
ELECTRONIC MONEY: MODERN APPROACHES
AND ACCOUNTING CHALLENGES**

Анотація. У сучасному світі електронні гроші починають активно впроваджуватись та розвиватись в підприємницькій сфері, тому їхнє ефективне управління та облік є предметом зростаючої уваги. Ця стаття спрямована на вивчення сучасних підходів та викликів, пов'язаних з обліком електронних грошей. Мета дослідження полягає у визначенні основних проблем та оптимальних стратегій обліку електронних грошей. В результаті дослідження було виявлено необхідність виділення ймовірних рішень для вирішення проблем обліку електронних грошей, таких як розробка первинного документування операцій з електронними грошима, покращення процесів контролю, а також розвиток регулятивної бази. Для удосконалення обліку електронних грошей пропонується розробляти та впроваджувати стандартизовані процедури електронних грошей, а також активно співпрацювати з контролюючими органами для забезпечення відповідності законодавству та регулятивним вимогам.

Ключові слова: бухгалтерський облік, електронні гроші, електронна комерція, електронний гаманець, платіжна система.

Summary. In today's digital age, electronic money has emerged as a pivotal component of financial transactions, revolutionizing the way businesses and individuals conduct their monetary affairs. With the widespread adoption of electronic payment systems and digital currencies, it becomes increasingly crucial to understand the modern approaches and accounting challenges associated with managing electronic money. This article delves into exploring these intricacies to provide insights into effectively navigating the evolving landscape of electronic financial transactions. The primary objective of this article is to investigate the contemporary approaches and accounting challenges surrounding electronic money. By examining the current state of electronic financial systems and identifying emerging trends, the aim is to shed light on the complexities involved in managing electronic money. Additionally, this research seeks to provide actionable recommendations for businesses and financial institutions to enhance their accounting practices in the realm of electronic money. To achieve the stated objectives, a comprehensive review of existing literature on electronic money, financial technology, and accounting practices was conducted. This involved analyzing scholarly articles, industry reports, and regulatory guidelines pertaining to electronic financial transactions. The analysis revealed several key findings regarding modern approaches and accounting challenges associated with electronic money. Firstly, it was identified that the rapid proliferation of digital payment systems has led to increased complexity in managing electronic transactions. Additionally, the research highlighted the importance of implementing robust accounting frameworks and adopting innovative technologies to streamline electronic money management processes. In conclusion, electronic money represents a transformative force in the realm of finance, offering unprecedented opportunities for efficiency and convenience. However, the adoption of electronic financial systems also presents formidable challenges, particularly in terms of accounting and regulatory compliance. By understanding the modern approaches and accounting challenges associated with electronic money, businesses and financial institutions can adapt their practices to navigate this dynamic landscape effectively. Moving forward, it is imperative for stakeholders to collaborate and innovate to address these challenges and unlock the full potential of electronic money in driving economic growth and financial inclusion.

Keywords: accounting, electronic money, electronic commerce, electronic wallet, payment system.

Постановка проблеми. Згідно з інформацією від інформаційного ресурсу «GEMIUS» на червень 2023 року, загальна кількість користувачів Інтернету в Україні становить 25,6 мільйонів реальних користувачів [1]. Це свідчить про швидке проникнення Інтернету в суспільне життя та сприяє зміні у використанні економічних підходів, появі нових форм та видів господарської діяльності, а також удосконаленню організації обліку на підприємствах. Водночас виникає потреба у покращенні поточних методик обліку та розробки теоретичних та методичних основ для нових об'єктів, що виникають у зв'язку з розвитком електронної комерції.

Одним із таких нових об'єктів є електронні гроші. Цей новий інструмент відповідає вимогам електронної комерції, що призводить до зростання динаміки бізнес-процесів, розширення каналів збуту, поліпшення обслуговування клієнтів та прискорення грошових потоків через Інтернет. Однак, виникає потреба у відповідному відображенні цих процесів у бухгалтерському обліку, які поки що практично не вивчені. Покращення організаційних аспектів та методів бухгалтерського обліку електронних грошей, як нового специфічного об'єкта обліку, сприятиме покращенню ефективного управління фінансовими ресурсами підприємства. З урахуванням вищезазначеного, ця тема є актуальною та потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняні вчені та дослідники, зокрема С.І. Дерев'янюк, Т. Батракова, О.В. Мельниченко, О.А. Шевчук, М.Д. Алексеєнко, О.В. Єфремкіна, А.С. Ласукова, М.А. Пожидаєва, В.В. Скоробогатова, Т.О. Тарасова, розглядали різні аспекти теоретичного, організаційного та методичного забезпечення бухгалтерського обліку електронних грошей. Вони досліджували особливості розуміння сутності поняття «електронні гроші». Питання удосконалення організаційно-методичних аспектів бухгалтерського обліку операцій з електронними грошима також привертало увагу І.М. Вигівської, О.О. Нестеренко, А.С. Крутової, І.М. Пліско, М.А. Радченко, С.М. Семейон, А.В. Янчева. Крім того, великий внесок у розвиток досліджень функціонування електронних грошей зробили зарубіжні вчені, серед яких А. Пьотровська, Б. Фрончек, Т. Желіньські, М. Кішель, Б. Елі та Д.А. Кочергін.

Проте існують аспекти, які досі залишаються проблематичними та потребують вирішення для встановлення комплексного підходу до обліку електронних грошей.

Мета статті. Основна мета статті полягає у вивченні та аналізі сучасних підходів до управління електронними грошима, а також визначенні ключових викликів, що виникають у процесі їх обліку. Шляхом ретельного розгляду актуальних

аспектів функціонування електронних фінансових систем автор статті має на меті зрозуміти, які конкретні проблеми виникають у сучасному економічному середовищі та як їх можна вирішити шляхом вдосконалення методів та практик обліку електронних грошей.

Виклад основного матеріалу дослідження. Законом України «Про платіжні послуги» [2] визначено, що електронні гроші є одиницями вартості, які зберігаються у електронному форматі і випущені емітентом для здійснення платіжних операцій, включаючи оплату за допомогою наперед оплачених платіжних карт загального призначення. Ці гроші приймаються в якості засобу платежу іншими особами, крім їх емітента, і є фінансовим зобов'язанням цього емітента електронних грошей.

На поточному етапі розвитку електронних грошей в Україні, ведення обліку цих фінансових інструментів контролюється певними нормативно-правовими документами (табл. 1).

Як бачимо, у сучасних умовах в Україні спостерігається недостатній рівень розвитку законодавства, що регулює електронні гроші. Відсутність чітких і повних нормативно-правових рамок може ускладнювати ефективний контроль та управління цим сектором, а також створювати ризики для безпеки та стабільності фінансового ринку. Проте, оскільки ця форма грошей є відносно новою, в майбутньому передбачається розширення нормативно-правової бази для забезпечення регулювання обігу електронних грошей.

В квітні 2023 року набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг» [5]. Відповідно до цього закону відбулися значні зміни у регулюванні електронних грошей та підвищення їхніх можливостей, зокрема визначено:

- можливість сплати податків електронними грошима;
- постановка на облік у Державній податковій службі електронних гаманців;
- врегулювання статусу електронних грошей для платників єдиного податку;
- та, найголовніше, уточнено, що електронні гроші та цифрові гроші також є грошовими коштами.

Як вказує Мельниченко О.В., електронні гроші є реальною можливою альтернативою готівці, оскільки вони використовуються для здійснення платежів без необхідності у банківських рахунках, можуть бути обмінені на готівку і зберігаються на спеціальних носіях, що використовуються за допомогою спеціальних технічних пристроїв. Особливість електронних грошей полягає в тому, що вони поєднують в собі характеристики як готівкових, так і безготівкових коштів [6].

Таблиця 1 – Нормативно-правові документи, що регулюють облік електронних грошей

№	Назва нормативного документа	Призначення
1	Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними [3]	регулює порядок надання емітентами електронних грошей фінансових послуг, у тому числі випуску та обслуговування електронних гаманців, встановлює вимоги до емітентів електронних грошей, їх комерційних агентів, обмеження використання та особливості виконання платіжних операцій з електронними грошима
2	Закон України «Про платіжні послуги» [2]	визначає поняття та порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлює перелік платіжних послуг та умови їх надання, категорії надавачів платіжних послуг та умови їх авторизації, та засади функціонування платіжних систем, а також випуску та використання електронних та цифрових грошей Національного банку України
3	Порядок подання повідомлень про відкриття / закриття рахунків/ електронних гаманців платників податків у банках, інших фінансових установах, небанківських надавачах платіжних послуг/емітентах електронних грошей до контролюючих органів [4]	визначає основні організаційно-правові засади обміну інформацією щодо відкриття/закриття рахунків платників податків в електронній формі між ДПС та банками, іншими фінансовими установами, зокрема емітентами електронних грошей

Джерело: сформовано автором на основі [2–4]

Згідно із Законом України «Про платіжні послуги» [2], для зберігання та проведення операцій з електронними грошима використовується спеціальний обліковий запис – електронний гаманець. Із внесенням змін до Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними [3], електронний гаманець був прирівняний до банківського рахунку, і визначено, що:

- до ДПС надсилаються повідомлення щодо відкриття або закриття електронного гаманця;
- під час відкриття або закриття електронного гаманця перевіряється наявність інформації про включення власника до Єдиного реєстру боржників.

Отже, всі поповнення електронних гаманців підлягають контролю зі сторони податкової служби. У разі невиконання боргів, таких як аліменти або штрафи, можливий арешт та примусове стягнення коштів з електронних гаманців. Ця ситуація аналогічна до банківських рахунків.

На сьогодні відсутні стандартизовані форми первинних документів для оформлення операцій з електронними грошима, що ускладнює процес їх обліку та контролю в підприємствах та організаціях. Затвердження стандартних форм первинних документів є важливим кроком для забезпечення стабільності та надійності фінансової звітності у контексті використання електронних грошей у сучасному бізнесі.

Аналізуючи дослідження та напрацювання різних вчених, які вивчали питання обліку електронних грошей, була проведена систематизація первинних документів, які регламентують операції з електронними грошима на підприємствах, відповідно до етапів їхнього оформлення та суб'єктів їх використання (табл. 2).

Використання електронних грошей будь-яким з учасників починається укладанням відповідного договору. Між покупцем та продавцем це договір про надання послуг за операціями з електронними грошима, який укладається при реєстрації в системі електронних платежів. Для агентів, які здійснюють розповсюдження та розрахунки, до цього договору додається угода про розповсюдження або погашення електронних грошей, яка укладається з банком-емітентом електронних грошей [7].

Для реєстрації приймання та передачі електронних грошей рекомендованих та нормативно затверджених первинних документів на сьогодні немає, тому пропонується оформлення даних операцій такими документами: «Акт обміну грошових коштів на електронні гроші», «Заява про обмін грошових коштів на електронні гроші» і суміжними документами, які складаються для оформлення банківських чи товарних операцій (табл. 3).

Запропоновані форми первинних документів відповідають усім вимогам, що висуваються до складання та ведення первинних документів у бухгалтерському обліку операцій з електронними грошима.

Ці документи можуть служити для оптимізації процесу обліку та забезпечення надійності та повноти інформації, необхідної для ухвалення управлінських рішень на підприємстві.

Основним методом організації облікової інформації про об'єкти обліку є використання рахунків. Кожен рахунок дозволяє групувати активи та зобов'язання підприємства за конкретними категоріями, що допомагає зберігати та відображати інформацію про їх наявність та рух. Це сприяє ефективному контролю за управлінням майном власника.

Таблиця 2 – Документальне оформлення операцій з електронними грошима

У користувача	У торговця
Етап 1. Планування використання електронних грошей	
Договір про надання послуг за операціями з електронними грошима	Договір про надання послуг за операціями з електронними грошима
Етап 2. Надходження електронних грошей	
Придбання ЕГ – заявка про обмін грошових коштів на ЕГ; – виписка банку; – виписка з системи ЕГ; – акт обміну грошових коштів на ЕГ	Отримання ЕГ за товари, роботи, послуги – виписка з системи ЕГ; – накладна, податкова накладна; – довідка про розрахунок ЕГ між контрагентами;
Етап 3. Вибуття електронних грошей	
Купівля товарів – виписка з системи ЕГ; – накладна, податкова накладна; – довідка про розрахунок ЕГ між контрагентами;	Погашення ЕГ – заявка про обмін ЕГ на грошові кошти; – виписка банку; – акт обміну ЕГ на грошові кошти

Джерело: сформовано автором на основі [7]

Таблиця 3 – Запропоновані форми первинних документів

Назва документа	Характеристика
Акт обміну грошових коштів на електронні гроші	Містить інформацію про суму грошових коштів, які надійшли для обміну на електронні гроші, комісію, що стягується під час обміну, та суму електронних грошей, яку отримує користувач
Заявка про обмін грошових коштів на електронні гроші	Підтверджує запит підприємства до агента з розповсюдження щодо необхідності обміну грошових коштів на електронні гроші, включаючи визначення суми електронних грошей, яку потрібно отримати

Відповідно до наказу Міністерства фінансів України № 627 від 25.06.2013 р. [8] Інструкцію про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій № 291 [9] було доповнено субрахунком 335 «Електронні гроші, номіновані в національній валюті» до рахунку 33 «Інші кошти». На даному субрахунку слід відображати «операції з електронними грошима, які здійснюються комерційними агентами та користувачами, відповідно до нормативно-правових актів Національного банку України та правил використання електронних грошей, узгоджених з Національним банком України. При цьому, з метою бухгалтерського обліку не визнаються електронними грошима наперед оплачені картки одноцільового використання: дисконтні картки торговців, картки автозаправних станцій,

квитки для проїзду в міському транспорті тощо, які приймаються як засіб платежу виключно їх емітентами» [8].

Після аналізу існуючих пропозицій щодо вдосконалення рахунків для обліку електронних грошей було встановлено, що для ефективного управління електронними грошима необхідно створити систему рахунків, яка відповідала б потребам користувачів облікової інформації. Однією з основних вимог при розробці такої системи є здатність повного відображення інформації про наявність та рух електронних грошей у бухгалтерському обліку. Зокрема, рекомендується розширити рахунок 33 «Інші кошти», додавши додаткові субрахунки, що забезпечать повноту інформації про електронні гроші у бухгалтерській системі (табл. 4).

Запропонована система рахунків розширює можливості деталізації даних про рух електро-

Таблиця 4 – Фрагмент робочого плану рахунків для обліку електронних грошей

Синтетичні рахунки (рахунки першого порядку)		Субрахунки (рахунки другого порядку)		Аналітичні рахунки (рахунки третього порядку)	
Код	Назва	Код	Назва	Код	Назва
33	Інші кошти	335	Електронні гроші, номіновані в національній валюті	335.1	Електронні гроші, номіновані в національній валюті на основі карток
				335.2	Електронні гроші, номіновані в національній валюті на програмній основі
				335.3	Електронні гроші, номіновані в національній валюті на основі мереж мобільного зв'язку

Джерело: сформовано автором на основі [7]

них грошей на підприємстві. Це сприяє отриманню більш повної та структурованої інформації щодо використання електронних коштів для задоволення потреб різних груп користувачів.

Висновки. Таким чином, електронні гроші є засобом платежу, який зберігається у формі електронного носія, такого як магнітна стрічка, і випускається емітентом після отримання коштів. Їх призначено для здійснення платіжних операцій і вони можуть бути прийняті фізичними або юридичними особами, за винятком самого емітента електронних грошей.

На даний момент в Україні спостерігається відсутність деталізованого законодавства, яке регулювало б облік електронних грошей. Ця ситуація створює значні проблеми у сфері контролю та управління цим фінансовим інструментом.

Основною інформацією при управлінні обліком електронних грошей є фінансова звітність та первинні документи. Шляхи вдосконалення методики обліку електронних грошей були визначені згідно з рекомендаціями вчених у цьому напрямку досліджень. Аналізувалися існуючі форми документації, такі як акти приймання-передачі електронних грошей та виписки з системи електронних грошей. Запропоновано нові форми первинних документів, наприклад «Акт обміну грошових коштів на електронні гроші» та «Заява про обмін грошових коштів на електронні гроші». Також розглянуто систему бухгалтерських рахунків, зокрема рахунок 335, для обліку та аналізу руху електронних грошей на підприємстві. Пропонується вдосконалити цю систему рахунків шляхом виділення декількох аналітичних рахунків для більшої інформативності та структурованості даних.

Список використаних джерел:

1. Як змінилась інтернет аудиторія України з початку війни? Рейтинг найпопулярніших сайтів України в червні 2023 року. *GEMIUS*. URL: <https://iab.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/General-News-Release-Internet-Audience-Change-UA1.pdf> (дата звернення: 31.03.2024).
2. Про платіжні послуги : Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-IX : станом на 1 квіт. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Про затвердження Положення про випуск електронних грошей та здійснення платіжних операцій з ними : Постанова Нац. банку України від 29.09.2022 р. № 210 : станом на 24 черв. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Про затвердження Порядку подання повідомлень про відкриття/закриття рахунків платників податків у банках та інших фінансових установах до контролюючих органів : Наказ М-ва фінансів України від 18.08.2015 р. № 721 : станом на 13 лют. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1058-15#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо платіжних послуг : Закон України від 12.01.2023 р. № 2888-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20#Text> (дата звернення: 05.04.2024).
6. Мельниченко О.В. Теоретичні засади електронних грошей. *Бізнес Інформ*. 2013. № 8. С. 284–290. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-8_0-pages-284_290.pdf (дата звернення: 05.04.2024).
7. Легенчук С., Семенець А. Облікове відображення операцій з електронними грошима: методичний аспект. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. 2017. № 23. С. 144–147. URL: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Nvkhdu_en_2017_23\(3\)_36](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Nvkhdu_en_2017_23(3)_36) (дата звернення: 07.04.2024).
8. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку : Наказ М-ва фінансів України від 27.06.2013 р. № 627 : станом на 12 трав. 2015 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1242-13#Text> (дата звернення: 07.04.2024).
9. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій : Інстр. М-ва фінансів України від 30.11.1999 р. № 291 : станом на 29 лип. 2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

References:

1. How has the Internet audience of Ukraine changed since the beginning of the war? Rating of the most popular sites in Ukraine in June 2023. *GEMIUS*. Available at: <https://iab.com.ua/wp-content/uploads/2023/07/General-News-Release-Internet-Audience-Change-UA1.pdf> (in Ukrainian)
2. "Pro platizhni posluhy": Zakon Ukrainy No. 1591-IX (2023). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20> (in Ukrainian)
3. On the approval of the Regulation on the issuance of electronic money and the implementation of payment transactions with it: Resolution of the National Bank of Ukraine No. 210 (2023). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0210500-22> (in Ukrainian)
4. On the approval of the Procedure for submitting notifications on the opening/closing of taxpayer accounts in banks and other financial institutions to regulatory bodies: Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 721 (2024). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1058-15> (in Ukrainian)
5. On amendments to the Tax Code of Ukraine and other legislative acts of Ukraine regarding payment services: Zakon Ukrainy No. 2888-IX (2023). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2888-20#Text> (in Ukrainian)
6. Melnichenko O. V. (2013) Theoretical Foundations of Electronic Money. *Business Inform*, no. 8, pp. 284–290. Available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2013-8_0-pages-284_290.pdf (in Ukrainian)

7. Legenchyk, S., & Semenets, A. (2017) Accounting reflection of operations with electronic money: methodic aspect. *Scientific Journal of Kherson State University*, no. 23, pp. 144–147. Available at: [http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Nvkhdu_en_2017_23\(3\)_36](http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/Nvkhdu_en_2017_23(3)_36) (in Ukrainian)

8. On the approval of amendments to some regulatory legal acts of the Ministry of Finance of Ukraine on accounting: Order of the Ministry of Finance of Ukraine No. 627 (2013). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1242-13> (in Ukrainian)

9. Instruction on the application of the Chart of accounts of assets, capital, commitments and business operations of enterprises and organizations: Instruction of the Ministry of Finance of Ukraine No. 291 (2022). Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (in Ukrainian)

Стаття надійшла до редакції 09.04.2024